

ФРАЗЕОЛОГИЧНИ ОБРАТИ В РЕЧТА НА ДЕТЕТО ОТ ПОДГОТВИТЕЛНАТА ГРУПА НА ДЕТСКАТА ГРАДИНА

Валентина Яшина

Московски педагогически държавен университет

Резюме. В статията се разглеждат особеностите при овладяване на фразеологичните единици на роден (руски) език от седемгодишните деца. В изследванията, проведени под ръководството на автора, бяха изучавани обемът на фразеологичния речник на децата, особеностите при възприемането от децата в подготвителната група на фразеологизми в текстовете на художествени произведения и в речта на обкръжаващите ги възрастни.

Keywords: phraseological units, the understanding and use of idioms preschoolers

Един от актуалните проблеми в условията на световната глобализация е съхраняването на културното разнообразие, националните особености на образованието, най-важният компонент на което е обучението по роден език.

Децата усвояват родния език като част от националната култура и като средство за по-нататъшно образование. При децата в предучилищна възраст се полагат основите на речевата и езиковата култура, в процеса на овладяване на езика и речта се формира не само речевата способност на детето, но и личността. Всичко това обяснява особеното значение на качеството на обучението по роден език и реч в предучилищното детство, необходимостта от усвояване на неговата национална специфика, приобщаването към националното богатство на родния език.

Най-ярко националните особености на езика се отразяват в неговите изразни средства, в частност, във фразеологията. Усвояването на фразеологични единици прави речта съдържателна, наситена, точна, образна. Фразеологичните единици (ФЕ) са живо проявление на богатството на народната словесност, националната самобитност на носителите на езика. В тях са заложили понятия и отношения към такива категории като труд, мързел, истина, лъжа, съвест, съдба, живот, смърт. Детето ги усвоява заедно с езика. Чрез фразеологията то опознава историята на народния живот, приобщава се към общонационалните, социалнозначими ценности и

устоите на обществото. В резултат се обогатява не само неговата реч, но и националното самосъзнание.

В продължение на години в Катедрата по теория и методика на предучилищното образование на МПГУ (Московски педагогически държавен университет) под нашето ръководство се изучават особеностите при овладяването на фразеологизми от деца и педагогическите условия за обогатяване на речта на децата в предучилищна възраст с фразеологични единици в зависимост от тяхната семантика и структура – Е.С. Алексеева, И.Н. Миткина, М.В. Скатова и др.

Изходно положение в изследването заема позицията на редица философи, езиковеди, психолингвисти и социолингвисти за влиянието на националните особености на езика върху възпитанието на децата. В езика са заложени огромни ресурси за развитие на детето: той оказва влияние върху изграждането на интелектуалните, творческите и духовните основи на неговата личност. Всестранното образование чрез езика е възможно вследствие на това, че той е синтез и отражение на многоспектърния опит на целия народ, натрупан в хода на историята му. Философи, лингвисти и психолингвисти, като Бао Хун, И. Л. Вайсгербер, В.Г. Гак, В. фон Гумболдт, Л.П. Крисин, А.А. Леонтиев, А.А. Потемня, Е. Сепир, В.Н. Телия, D. Butt, C. Cloran, M. Halliday, D. Hymes, определят националнокултурната функция на езика като една от основните. Езикът е ярко проявление на националния менталитет на народа, в него намират отражение специфичните условия на трудовия, обществен и културния живот на народа. Езикът формира възгледи, стереотипи, присъщи на една или друга езикова общност. Основите на националния мироглед, според Й. Вайсгербер (1993), В. фон Гумболдт (1985) и Е. Сепир (1993), се полагат в индивидуалното съзнание с усвояването на понятията на думите и техните форми.

Анализът на психологическата и психолингвистичната литература показва, че в предучилищна възраст при децата се създават предпоставки за овладяването на фразеологизми. Зараждането на словесно-логическото мислене, умението да се комбинират образи във вътрешен план, способността да се дава оценка на обкръжаващото осигуряват възможността за усвояване на фразеологичните обрати, които се отличават с образност и наличие на преносен смисъл. Изследователите на детската реч – В.К. Харченко, С.Н. Цейтлин, К.И. Чуковски и др., отбелязват повишен интерес на децата в предучилищна възраст към фразеологизмите. В науката има доказателства за това, че значенията на фразеологизмите в предучилищното детство се развиват. В основата на тяхното разбиране лежи обръщането към по-рано изградени нагледни образи⁴⁾.

Използването на фразеологични конструкции в речта, идентифицирането на фразеологичните единици в изказванията на възрастните, желанието да се разбере смисълът на необичайното съчетаване на думи свидетелстват за формирането на фразеологичния речник на децата в подготвителната група на детската градина.

Проблемът на запознаването на децата в предучилищна възраст с устойчивите обрати на речта започва да се очертава в края на XIX – началото на XX век. Педагозите изтъкват необходимостта от работа с образните изрази, които се явяват ярко проявление на народната реч, за каквито се приемат сравненията, епитетите, метафорите, а също и фразеологичните единици. Основният акцент при запознаването на децата в предучилищна възраст с богатството на народната словесност се поставя върху малките фолклорни форми – пословици, поговорки, гатанки и скороговорки. В този период е обоснована важността на запознаването на децата с образците на народното езиково творчество за тяхното речево развитие. В науката се очертава подход за работа с образни изрази с помощта на методи и похвати, приети в речниковата работа. Направени са първите крачки в търсене на пътища за обясняване на децата на преносния смисъл на устойчивите словосъчетания, хвърля се светлина върху въпросите за работа с непознатите обрати на речта в процеса на запознаване на децата в предучилищна възраст с художествената литература. Въпреки това задачата за обогатяване речта на децата с фразеологизми не се обособява отделно. За първи път формирането на фразеологичния речник в предучилищна възраст като актуален проблем е поставен в дисертационното изследване на Ю.С. Ляховска, осъществено под ръководството на А.М. Бородич в края на 60-те години.

Обогатяването на детската реч с фразеологизми се разглежда в руската педагогика във връзка с определянето на съдържанието на речниковата работа при А.М. Бородич, А.П. Иваненко, Н.П. Иванова и др.; с изследването на усвояването от децата на преносните значения на думите и развитието на образността на речта – О.С. Ушакова, Н.В. Гавриш, Л.А. Колунова; с търсенето на пътища за повишаване на качеството на свързаните изказвания и формирането на художествено-речевата дейност на децата в предучилищна възраст.

Някои въпроси на методиката на запознаване на децата с устойчивите обрати на речта са разглеждат в чуждестранни изследвания – Butterfield, Lutmdsteen, S., Strickland, R., Tidyman и др., в контекста на развитието на индивидуалността на речта на всяко дете.

Анализът на литературата свидетелства за това, че в предучилищната лингводидактика е натрупан достатъчно богат материал, засягащ усвояването на фразеологията от децата. Обоснована е необходимостта от запознаване на децата в предучилищна възраст с устойчивите обрати на речта; описани са разнообразни подходи в обясняването на цялостното значение на фразеологичните единици, тяхната активизация и включване в детската реч. Наред с това уточнение изисква съставът на фразеологичния речник, върху който е необходимо да се работи в предучилищните заведения. Анализът на фразеологичната лексика, препоръчителна за обогатяване на речта на деца в предучилищна възраст, показва, че в практиката липсва единно виждане за селекцията на фразеологичните единици. Определените по време на работа фразеологизми невинаги са

в корелация с принципите за определяне съдържанието на речниците за деца (значимост за разбирането на текстове на художествени произведения, комуникативна целесъобразност на включването им в речта, съответствие на съдържанието им на детския опит). Не се отчита степента на метафоричност на значението на различните видове фразеологизми, в резултат на което липсва диференциран подход към работата с фразеологичното значение.

В нашето изследване в констатиращия етап бяха решени следните задачи:

- разкриване на обема на фразеологичния речник на седемгодишните деца, определяне на наличието на фразеологични единици, функциониращи не само в активната реч, но и влизащи в пасивния речник;

- изучаване на особеностите при възприемането от децата в подготвителната група на фразеологизмите в текстове от художествени произведения, в речта на околните възрастни;

- определяне особеностите в разбирането от децата на смисловата страна на фразеологичните обрати в зависимост от степента на тяхното семантично единство, принадлежността им към частите на речта, наличието на мотивирано или немотивирано значение;

- определяне особеностите на функционирането на фразеологизмите в детската реч при построяването на свързани изказвания.

За решаването на поставените задачи беше разработена методика за изследване речта на децата на основата на методи, които се прилагат в лингвистичните, психолингвистичните и педагогическите изследвания.

Изучаването на фразеологичния речник на децата в предучилищна възраст се осъществяваше поетапно. На децата бяха предложени три серии задачи.

Първата серия задачи беше насочена към определяне наличието на фразеологизми в речника на децата в предучилищна възраст и включваше:

- наблюдения върху детската реч и запис на изказванията, направени от децата в процеса на различни видове дейности, с цел констатиране на фразеологичните единици, които се съдържат в активния речник на 7-годишните деца;

- насочен асоциативен експеримент към дума (словосъчетание), която има в една от своите смислови реализации фразеологично свързано значение. Експериментът се проведе под формата на игра „Назови думата“. За играта бяха подбрани следните думи и словосъчетания: *сив, котенце, лисичка, вълче, петле, ясен, в края на деня за, където очите, да не вярваш, да мълчиш като, като във вода, като риба, сякаш нищо, да се пръснеш от, дъжд като, като вятър, хитър като, зъл като, страхлив като, в края на краищата, само него и, не с дни, глава, око, душа, работа, следа, викам, бягам, треперя, сълзи, горко;*

- насочен асоциативен експеримент върху фразеологизма беше предложен с цел да се определи наличието на ФЕ с висока степен на семантично единство на компонентите в пасивния речник на децата в предучилищна възраст, особеностите на тяхното възпроизвеждане в активната реч. Той се проведе под формата

на игра „Кой ще назове повече необичайни изрази“. В началото на задачата се даваха фразеологични съчетания, които имат вариативни редове: *да крецниш с все сила, да не вярваш на очите си, да се пръснеш от злоба, да работиш с все сила, на края на света, да провесниш нос*. След това бяха дадени фразеологични единства и фразеологични сраствания, които нямат варианти: *да удържиш на думата, да бягаши накъдето ти видят очите, душата отиде в петите, да бягаши през глава, да се спуснеш по надолнището, да потънеш като във вода, да останеш без сили, остър език, да си бием шамари, като гръм от ясно небе, да се държиш езика зад зъбите*.

Втората серия задачи беше насочена към разкриване на особеностите в разбирането от децата на семантиката на фразеологизмите:

- играта „Кажи по друг начин“ се проведе за определяне нивото на разбиране от децата на значенията на ФЕ. „Аз ще ти кажа необичаен израз, а ти ми кажи същото по друг начин“;

- обяснение на семантиката на фразеологизмите от контекста за определяне способността за разбиране значението на непознатите устойчиви съчетания в свързано изказване;

- съставяне на разкази със зададен фразеологизъм с цел определяне особеностите на използване на фразеологизми в свързано изказване, определяне дълбочината на разбиране на семантиката на ФЕ;

- сравнение на два разказа, които се отличават с наличие на ФЕ – за определяне на уменията да се разграничават ФЕ в свързани изказвания. Сравнението се проведе под формата на игра „Кой е внимателен“;

- преразказ на разказ, съдържащ фразеологизми, с цел изучаване на уменията да се забелязват устойчиви съчетания в контекст, особеностите на използването им в реч чрез подражание, способността да се използват фразеологични езикови средства в собствени изказвания;

- подбор на фразеологизми към картинки от поредица предложени названия в играта „Кажи по-точно и по-красиво“ за определяне на стремежа у децата към използване на фразеологични средства в собствени изказвания без опора на чужда реч;

- задача за съставяне на приказка с цел определяне на уменията произволно да се използват познати приказни фразеологизми в собствени изказвания. Децата бяха помолени да измислят интересна приказка за Мечо, в която да има някакви познати „необичайни, приказни изрази“.

В експеримента в различни години (2000 – 2001; 2012 – 2013 г.) взеха участие 120 деца на възраст седем години от предучилищни образователни учреждения в Москва.

В процеса на наблюденията бяха фиксирани 261 случая на употреба на фразеологизми (100%). От тях 45% ФЕ бяха отбелязани по време на разговори на децата с възрастните.

На основата на анализа на реакциите на изследваните бяха условно определени четири нива на владение на фразеологична лексика.

Високо ниво. Децата открояват фразеологизмите от речта и могат да изразят своите наблюдения словесно. Правилно разбират значението на познатите фразеологични обрати и свободно ги използват в свързана реч. Разбират значението на непознатите ФЕ от текста. Имат елементарни представи за преносния смисъл на устойчивите словосъчетания и за тяхната роля в изказа.

Средно ниво. Забелязват ФЕ в речта, но невинаги могат да изразят своите наблюдения словесно. Разбират голяма част от познатите фразеологизми и ги включват в свързана реч, като допускат значителни смислови и граматически грешки. Разбират значението на устойчивите обрати с опора върху контекста.

По-ниско от средното ниво. Емоционално откликват на ярки, образни словосъчетания. Неточно разбират много от познатите фразеологизми, част от тях възприемат буквално. Могат да разбират значенията на фразеологичните единици от контекста на основата на съдържанието му, опитват да използват устойчиви обрати, но тяхното включване в речта нарушава логиката и плавноста на повествованието.

Ниско ниво. Не забелязват ФЕ в изказването. Не разбират значенията на много познати фразеологизми. Не ги включват в изказа.

Много устойчиви изрази изплуваха в паметта на децата по време на изпълнението на задачите. Били фиксирани ФЕ с висока степен на идиоматичност: *да си дере гърлото, да си биеш главата в стената, не може да ми се стъпи на малкия пръст, всеки ден Великден, за нищо, просветна ми*. 43% ФЕ бяха фиксирани в разговорите между децата.

Нееднократно се срещаха разсъждения на децата на глас върху семантиката на устойчивите съчетания. Чули необичаен израз, някои от децата в предучилищна възраст се стараеха самостоятелно да си обяснят неговия смисъл, извеждайки верижка на значенията и инстинктивно определяйки вярното от тях.

В 12% от фразеологизмите бяха констатирани при наблюденията на занятия в детската градина. Както показва анализът, много от децата в предучилищна възраст даже без специално обучение са способни да забележат фразеологизмите в текстове на литературни произведения. За някои деца се оказа достъпен подборът на синоними към думите от фразеологичния ред. При изпълнение на словесното упражнение „Кажете по друг начин“ беше отбелязано използване на ФЕ *„лука се от студ, вика като заклан“*.

Децата в подготвителната група могат да използват ФЕ в собствени изказвания. Този извод се потвърждава с данните, получени в хода на асоциативния експеримент. Бяха открити фразеологично устойчиви словосъчетания на по-голямата част от предложените думи (словосъчетания). Фразеологично устойчивите връзки на думите значително по-често изплуваха в съзнанието на децата при словосъчетание стимул, отколкото при дума стимул. Количественият анализ

на данните показва, че в речника на седемгодишното дете се съдържат средно около 16 ФЕ.

В активната реч децата в предучилищна възраст, основно използват устойчиви изрази, които нямат обобщено значение и изразяват емоционалното състояние на говорещия без оценка на обкръжаващото (*боже мой, слава богу, ой, господи*).

По стил фразеологизмите, използвани от децата, или са заимствани от народната лексика (*мръднал е, да умреш от смях, да паднеш от, без акъл и пр.*), или са образни изрази от приказки (*горко плаче, хубава мома, рунтав мечо, прав ти път*).

Към шестгодишна възраст са добре усвоени и активно се използват фразеологичните изрази, които са речеви шампи на етикета (*добър апетит, да ви е сладко, лека нощ*); фразеологизми от междуметия и съюзи, които играят важна роля в построяването на фрази и изразяват личното мнение на говорещия (*освен това, за твоё сведение, според мен (вместо мнение), още повече, между впрочем, такива работи*).

В структурно отношение децата използват прости фразеологизми. Най-често се срещат ФЕ, които имат в своя състав предлог и дума (*до ушите, без покана*), съюз как и дума (*спи като умрял, като на зло*), или две думи (*главата ме цети*).

Истински идиоми (фразеологични сраствания) в активната реч на шестгодишните практически не се наблюдават. Колкото по-високо е нивото на обобщеност и абстрактност на фразеологичното значение, толкова по-ниско е нивото на разбирането му от децата в предучилищна възраст. 48% от правилните отговори от цялото количество верни реакции се пада на фразеологичните изрази. Устойчивите обрати от този тип представляват съчетания от думи, съвместното използване на които е обусловено парадигматически, вследствие на което думите компоненти не губят своята лексико-семантична самостоятелност, което не изисква от детето преосмисляне на тяхното значение. Затова смисълът на тези изрази се разбира лесно от децата в предучилищна възраст.

Количеството верни отговори във фразеологичните съчетания представлява 28,5%. Значението на тези устойчиви изрази се определя от водещата дума компонент. Децата, които откриват главната дума в словосъчетанието, правилно тълкуват неговото значение. Например *да мълчиш като риба* – *да мълчиш, нищо да не говориш*. Децата, които не могат да открият основната дума в израза, при обясняване на семантиката изхождат от значението на двата компонента: *да мълчиш като риба* – *да мълчиш, защото рибата не умее да говори, рибата мълчи*. Нагледният образ, който изплува в съзнанието на детето, възпрепятства разбирането на семантиката на фразеологичните съчетания. Затова нерядко в отговорите на много от изследваните деца наред с правилното обяснение на значението присъстваше и неговото буквално възприемане.

Значителни трудности децата изпитваха при тълкуването на фразеологичните единства, при които количеството верни отговори не беше над 18,5%. Значението на фразеологичните сраствания за по-голяма част от децата се оказа практически недостъпно. Количеството верни отговори беше 5% от общия брой верни реакции на изследваните, фразеологичните сраствания бяха тълкувани правилно само в случаите, когато се отнасяха към употребяваната от всички лексика.

Най-достъпни по семантичен признак се оказаха глаголните и субстантивните ФЕ. Ниското ниво на разбиране се пада на фразеологизмите, основани на прилагателни (7,8%) и наречия (17,7%). Децата бяха особено привлечени от значението на глаголните фразеологизми, при обяснението на които нерядко се наблюдаваше желание да се демонстрира изразеното в него действие. Високото ниво на разбиране от шестгодишните деца на глаголните фразеологизми се обяснява със спецификата на детското възприятие: на децата е присъщо да обръщат внимание на динамиката на случващото се; към статичните явления те проявяват по-малко заинтересованост.

По такъв начин разбирането на значението на ФЕ от изследваните беше обусловено от такива лингвистични особености като степен на единство на компонентите, принадлежност към частите на речта, наличие на образно (необразно), мотивирано (немотивирано) значение, присъствие на остарели думи в техния състав, а също и близостта на тяхното вътрешно съдържание до опита на децата.

Получените данни доказват възможността за усвояване от тях на такива компоненти на фразеологичното значение като образност и експресивност. Бяха отбелязани реакции на децата, в които се проследява стремеж да се предадат тези качества при обяснението на значението. За тяхното изразяване от децата в предучилищна възраст се използват невербални и вербални средства:

– речеви повторения (*да крециши с все сила – да викам, да викам и много силно да викам*);

– използване на думи, засилващи значението – много, силно, още и пр. (*с всичка сила – много силно да плаче, неразделни приятели – много силно дружат*);

– тълкуване с помощта на други ФЕ (*клати си краката – прави се на глупак, да бягаши през глава – да бягаши с всичка сила*);

– подбор на образни думи (*страшен студ – стяга бузите, клати си краката – мързелува, лее сълзи – ридае*);

– използване на суфикси, представки, изразяващи засилване на признака (*страшен студ – мраз, да крециши с все сила – да викаши силно – много силно*);

– обяснение с помощта на епитети и сравнения (*като закован – стои като пън, стои като статуя*).

Заедно с това вербалните средства за изразяване на експресивност и образност на ФЕ са достъпни за децата в предучилищна възраст, когато фразеологичното значение е добре усвоено.

В процеса на изследване на речта у изпитваните се наблюдаваше интерес към фразеологичното значение. Предложените в задачата фразеологизми се съхраняваха в паметта на децата, а те наум размишляваха върху смисъла им даже когато експериментаторът преминаваше към следващото устойчиво словосъчетание.

Бяха разкрити някои особености в разбирането на семантиката на фразеологизмите от децата в предучилищна възраст.

При някои от изследваните беше установено умение за извеждане на значенията им на основата на познат им контекст и ситуации. Въпреки че децата в предучилищна възраст обяснявали смисъла на много от устойчивите словосъчетания, тяхното използване в изказа често беше семантично неточно или разкриваше връзка с прякото значение на думите компоненти.

Контекстът допринася за цялостното възприятие на фразеологизмите. В него се създават условия за осъзнаване на фразеологичното значение независимо от равнището на неговата метафоричност. Разбирането на фразеологичните съчетания, фразеологичните единства и фразеологичните срасствания практически не зависи от степента на неделимост на компонентите. Семантиката на ФЕ се определяше от всеки трети изследван по контекста. Всяко второ дете в предучилищна възраст разбираше значението на глаголните и субстантивни ФЕ, всеки трети – прилагателните ФЕ. Възможностите за разбиране на фразеологизми наречия в свързания изказ бяха значително по-ниски: те бяха обяснявани от всяко четвърто дете. Разбирането на фразеологизмите с образно и необразно значение беше еднакво достъпно за всяко трето изследвано дете.

Материалът, събран с участието на студенти, аспиранти, свидетелства, че в речника на шестгодишните деца са налични фразеологични единици, които се характеризират с принадлежност към различни семантични групи, части на речта. Те се отличават от фразеологичните единици в речника на възрастния човек преди всичко със своето семантично съдържание. Значението на голяма част от фразеологизмите, които се срещат в детските изказвания, е нестабилно: преносният смисъл на словосъчетанията се смесва с буквалното разбиране на думите компоненти на фразеологичните единици; наблюдават се явления на разширяване на семантичното съдържание на фразеологизмите, усвояване на само една от всички възможни реализации на фразеологичното значение. Неосъзнати остават образността, оценъчният характер, нюансите на значенията на устойчивите обрати.

Разбирането на смисъла на фразеологизмите от седемгодишните деца се определя от степента на метафоричност на значението на фразеологичните единици, от техните структурни признаци, от отношението им към частите на

речта. Най-достъпни за децата в подготвителната група са фразеологичните изрази и фразеологичните съчетания, в по-малка степен – фразеологичните единства и конкретно идиомите. Лесно се разбират от шестгодишните деца глаголните и субстантивните фразеологизми, а също устойчивите обрати с образно мотивирано значение. Фразеологизмите, построени по модела на сравнението, съдържащи добре познати на децата от предучилищна възраст думи, се усвояват значително по-бързо.

При децата в подготвителната група се наблюдава интерес към фразеологичното значение. Децата самостоятелно търсят смисъла на необичайните съчетания от думи: осъзнаването на семантиката на устойчивите обрати е тясно свързано с разбирането на прякото значение на техните компоненти. Опитвайки се самостоятелно да разберат смисъла на необичайното съчетание на думи, децата в предучилищна възраст изхождат от контекста, от ситуацията, в която е възприета фразеологичната единица. За тяхната конкретизация те включват в изказа синоними, съюзни думи *като че ли*, *като*, насочващи към нереалността на казаното.

В речта на детето в предучилищна възраст дори при отсъствие на целенасочено обучение се заражда представа за фразеологизмите като особена лексикална група, за което свидетелстват опитите за назоваване на фразеологизмите с една обединяваща дума, разбиране за наличието на преносно значение, намиране на прилика с пословици, гатанки, поговорки, интуитивно откриване на аналогични единици в своя речник.

Желанието красиво и ярко да се описват събития, говори за зараждане у децата в подготвителната група на художествено отношение към речта като творческа дейност. Смесовото съдържание на фразеологизмите обогатява замисъла на разказите на децата, способства за развитие на детското словесно творчество.

NOTES / БЕЛЕЖКИ

1. Weisgerber, J. L. (1993). *Rodnoy yazayk i formirovanie duha*. Москва: Edsitorial URSS [Вайсгербер, Й. Л. Родной язык и формирование духа. Москва: Едситориал УРСС].
2. Выготский, Л. С. *Умственное развитие в процессе обучения*. Москва Л., 1935.
3. Гумбольдт, В. *Характер языка и характер народа* // *Язык и философия культуры*. Москва., 1985.
4. Жинкин, Н. И. *Язык. Речь. Творчество*. Москва, 1998.
5. Митькина, И. Н. *Особенности овладения фразеологизмами детьми седьмого года жизни*: Дис. канд. пед. наук, Москва, 2001.

6. Сепир, Э. Язык, раса и культура. Избранные труды по языкознанию и культурологии. Москва, 1993.
7. Телия, В. Н. Русская фразеология: семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. Москва, 1996.
8. Ушакова, О. С. Развитие речи дошкольников. Москва, 2001.
9. Ушинский, К. Д. Родное слово. Педагогическое наследие. Москва, 1994. – С. 106 – 122.
10. Цейтлин, С. Н. Язык и ребенок: лингвистика детской речи. Москва, 2000.

PHRASEOLOGICAL UNITS IN SPEECH OF THE SENIOR PRESCHOOL CHILDREN

Abstract. The article discusses the features of mastering phraseological units of the native (Russian) language by the seven years of age children. In the studies, conducted under the guidance of the author, the volume of the phraseological dictionary of children was studied, as well as the perception of phraseological units in fiction and the speech of the surrounding adults by the senior preschool children.

✉ **Prof. Dr. Valentina Yashina**

Department of Theory and Methodology of Preschool Education
Moscow State University of Education
Moscow, Russian Federation
E-mail: yashina.vi@mail.ru